

Odgovornost škole za štetu koju maloljetnici prouzroče dok su pod njezinim nadzorom

Bukovac Puvača, Maja

Source / Izvornik: **Hrvatski časopis za OSIGURANJE, 2021, 127 - 161**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:201532>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-07**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Pregledni znanstveni članak

■ Odgovornost škole za štetu koju maloljetnici prouzroče dok su pod njezinim nadzorom

Maja Bukovac Puvača¹

Sažetak: Škola odgovara za štetu koju maloljetnik prouzroči dok je pod njezinim nadzorom, osim ako dokaže da je nadzor obavljala na način kako je obvezana ili da bi šteta nastala i pri brižljivom obavljanju nadzora (čl. 1058. ZOO). Za oslobađanje od ove odgovornosti potrebno je, dakle, da škola dokaže da šteta nije nastala kao posljedica njezinog propusta u vršenju nadzora nad maloljetnim štetnikom i da zato nije kriva za tu štetu. Što se smatra brižljivim nadzorom, odnosno kojim je to standardima nadziranja maloljetnika škola trebala u konkretnom slučaju udovoljiti (da bi se uspjela osloboditi od odgovornosti), pitanje je na koje odgovor daje sudska praksa. U radu se daje prikaz odluka hrvatskih sudova u kojima je razmatrano pitanje odgovornosti škola za štetu koju su prouzročili maloljetnici pod njihovim nadzorom i iz u njima zauzetih shvaćanja izvode se određeni zaključci o najspornijim pitanjima ovog slučaja odgovornosti za štetu. Nakon toga se analiziraju pretpostavke za postojanje posebne odgovornosti roditelja u takvim slučajevima (čl. 1059. st. 1. ZOO) i pravo škole na regres (čl. 1059. st. 2. ZOO). U radu se daje i prikaz nekih poredbenopravnih uređenja ovog slučaja odgovornosti za štetu. Na kraju se rada upozorava na određene slabosti normativnog uređenja odgovornosti škola u Republici Hrvatskoj, te daju prijedlozi njegova poboljšanja.

Ključne riječi: maloljetnik, škola, odgovornost za štetu, krivnja, nadzor maloljetnika

1. UVOD

Za štetu koju prouzroči maloljetnik u našem pravu primarno odgovaraju njegovi roditelji a vrsta njihove odgovornosti ovisi o njegovoj dobi.² Osim roditelja, i druge osobe koje na temelju zakona, odluke nadležnog tijela ili ugovora imaju obvezu nad određenim maloljetnikom voditi nadzor, mogu odgovarati

¹ Prof. dr. sc. Maja Bukovac Puvača, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, bukovac@pravri.hr

² Odgovornost za štetu uređuje Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18. (dalje: ZOO). Za štetu koju prouzroče djeca do 7 godina roditelji odgovaraju na temelju objektivne odgovornosti, dakle, bez obzira na svoju krivnju (čl. 1056. st. 1. ZOO), a starija od 7 godina na temelju pretpostavljene krivnje (čl. 1056. st. 4.)

za štetu koju on prouzroči.³ S navršenih 14 godina maloljetnik postaje deliktno sposoban i odgovara za štetu prema općim pravilima o odgovornosti,⁴ ali se može dokazivati i da je maloljetnik mlađi od 14 (a stariji od 7) bio sposoban za rasuđivanje.⁵ Ako su ispunjene pretpostavke za vlastitu odgovornost maloljetnika, on za štetu solidarno odgovara s roditeljima i/ili drugim osobama koje su imale obvezu nadzirati ga.⁶ Za vrijeme dok se maloljetnik nalazi pod njezinim nadzorom, škola preuzima i odgovornost za štetu koju on prouzroči, ali samo ako se ta šteta može pripisati nedostatku u nadzoru koji je škola trebala provoditi. Nadzor nad djecom u školi sa svrhom sprječavanja njihovog štetnog djelovanja, još uvijek se shvaća prvenstveno kao održavanje „reda i mira“ u školskim prostorima i za vrijeme aktivnosti koje škola organizira. Posljednjih je desetljeća nasilje iz školskih dvorišta i hodnika dobilo i ozbiljnu konkurenciju u nasilju na prostoru koji jednostavno izmiče kontroli roditelja i škole, a to su društvene mreže. S obzirom da su postojeća pravila o odgovornosti za štetu pisana u vrijeme kada je nadzor koji se od škole očekivao, jednako kao i onaj roditeljski, uglavnom podrazumijevao fizički nadzor nad djetetom, prisutnost autoriteta koja će sama po sebi spriječiti njegove štetne radnje, svakako treba propitati odgovaraju li ona potrebama suvremenog društva.

2. ODGOVORNOST ŠKOLE ZA ŠTETU KOJU PROUZROČE MALOLJETNICI DOK SU POD NJEZINIM NADZOROM

2.1 Temelj odgovornosti škole

Odgovornost škole za štetu koju prouzroče maloljetnici dok su pod njezinim nadzorom propisana je u čl. 1058. ZOO-a.⁷ Skrbnik, škola i druge ustanove⁸ pod čijim se nadzorom maloljetnik može nalaziti odgovaraju na temelju pretpostavljene (presumirane) krivnje, odnosno odgovaraju *osim ako dokažu da su nadzor obavljali na način na koji su obvezani ili da bi šteta nastala i pri brižljivom obavljanju nadzora* (čl. 1058. st. 1. ZOO). *Ako za štetu odgovara i maloljetnik, odgovornost je solidarna* (čl. 1058. st. 2. ZOO). U pravnoj teoriji se ističe da se radi o situaciji kada „za štetu koju počini maloljetno dijete neće odgovarati roditelji, nego druga osoba“, odnosno da „zakonodavac otklanja odgovornost roditelja i prebacuje obvezu naknade štete na druge osobe“ (Sessa, 2009: 225). Na jednak je način i u starijoj literaturi tumačen ovaj slučaj, odnosno isticano da

³ Čl. 1058. ZOO.

⁴ Čl. 1051. st. 3. ZOO.

⁵ Čl. 1051. st. 2. ZOO. Općenito o deliktnoj sposobnosti i odgovornosti za drugog više vidi: Bukovac Puvača, M., Slakoper, Z., Belanić, L. (2015), *Obvezno pravo, Posebni dio II, Izvanugovorni obvezni odnosi*, Novi informator, 57-61 i 220-223.

⁶ Čl. 1057. i čl. 1058. st. 2. ZOO.

⁷ Ranije važeći Zakon o obveznim odnosima iz 1978. (Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 3/94., 111/93., 107/95., 7/96., 91/96., 112/99., 88/01. i 35/05.) godine sadržavao je potpuno iste odredbe (tadašnji čl. 167.), pa su tumačenja pravne teorije, kao i sudske odluke donesene na temelju njegove primjene i danas aktualne. I sudska praksa na temelju pravnih pravila OGZ-a, prihvaćala je mogućnost da osim roditelja odgovaraju i osobe (škole i druge ustanove) koje su zanemarile staranje nad povjerenim im maloljetnicima. Vidi kod: Žuvela, Mladen, *Odgovornost za drugog*, Naša zakonitost, 9-10, 1036.

⁸ Koliko se široko može tumačiti opseg obuhvaćenih subjekata smatramo otvorenim pitanjem. Iako je jasno da krug potencijalno odgovornih osoba nije taksativno određen, sama činjenica da se govori o drugim ustanovama, a ne o drugim osobama, mogla bi ukazivati da se misli na subjekte koji imaju određenu profesionalnu organizaciju, pravila nadzora i slično, a ne bilo koju fizičku ili pravnu osobu kojoj dijete može biti povjereno. Također smatramo da bi se trebalo raditi o nekom trajnijem, redovitijem odnosu djeteta i nadziratelja, a ne na ad hoc preuzeti nadzor kratkog trajanja (jednokratno povjeravanje djeteta na čuvanje susjedu ili prijatelju).

„zakon otklanja odgovornost roditelja“ i „odgovornost za te maloljetnike pada na teret tih drugih osoba.“ (Vizner, 1978:710) Neki autori (Borić, 2010:48) dovode ovo prebacivanje odgovornosti u svezu s čl. 1056. st. 3. ZOO-a prema kojem roditelji *ne odgovaraju ako je šteta nastala dok je dijete bilo povjereno drugoj osobi i ako je ta osoba odgovorna za štetu*. Međutim, kako se iz same strukture ovoga članka⁹ (ovoj odredbi prethode st. 1. i 2. o objektivnoj odgovornosti za štetu roditelja djece mlađe od 7 godina) može zaključiti, ovo se oslobođenje od odgovornosti odnosi samo na povjeravanje djeteta mlađeg od 7 godina drugoj osobi.¹⁰ Ovdje je prebacivanje odgovornosti izričitom odredbom bilo potrebno jer je njihova odgovornost objektivna i oni bi se mogli odgovornosti osloboditi samo u slučaju više sile, isključive radnje oštećenika ili treće osobe koju nisu mogli predvidjeti i čije posljedice nisu mogli izbjeći ni otkloniti (čl. 1067. st. 2. ZOO). Ovako im je omogućeno da se pozivaju i na činjenicu da je nadzor bio povjeren drugoj osobi što predstavlja dodatni razlog za njihovo oslobođenje od odgovornosti. Sama ta činjenica, međutim, ne dovodi do njihova oslobađanja od odgovornosti, potrebno je i da u konkretnom slučaju postoji odgovornost te osobe kojoj je dijete povjereno. Ovo je ograničenje, naravno, usmjereno zaštititi oštećenika, jer ukoliko osoba kojoj je dijete povjereno nije odgovorna, roditelji ostaju odgovorni. Ova se pravila o odgovornosti na školu primjenjuju samo u slučaju da je štetu prouzročio učenik mlađi od 7 godina, što je relativno mali broj učenika, ali svoju širu primjenu ima kod šteta koju prouzroče djeca u vrtiću.

Do prebacivanja odgovornosti na školu kod učenika starijih od 7 godina dolazi samom činjenicom da je posebnom odredbom, odnosno čl. 1058. ZOO-a propisana njihova odgovornost za štetu. Da je, zbog činjenice vršenja nadzora nad maloljetnikom (a posljedično tome i faktične mogućnosti sprječavanja njegovih štetnih radnji) odgovornost za štetu koju maloljetnik prouzroči čl. 1058. ZOO-a s roditelja prebačena na školu, u prilog govori to što se roditelji u čl. 1058. st. 2. uopće ne spominju kao solidarno odgovorni subjekti, već se samo propisuje da je, ukoliko odgovara i maloljetnik, njihova odgovornost (maloljetnika i škole) solidarna. To, međutim ne znači da roditelji ni u kojem slučaju neće biti odgovorni za štetu koju prouzroči njihovo dijete dok je pod nadzorom škole, budući da je čl. 1059. ZOO-a predviđena njihova posebna odgovornost.¹¹

I odgovornost škole, kao i roditelja, traje do učenikove punoljetnosti. Osnovna škola odgovara za štetu koju prouzroči njen maloljetni učenik neovisno o tome tome je li prestala obveza njegova osnovnog školovanja. “Škola odgovara za štetu koju drugome uzrokuje maloljetnik dok je pod njezinim nadzorom, bez obzira na činjenicu što je učenik u vrijeme štetnog događaja bio u dobi od nepunih 17 godina, budući da Zakonom o osnovnom školstvu nije propisan prestanak prava

9 (1) Roditelji odgovaraju za štetu koju prouzroči drugom njihovo dijete do navršene sedme godine života, bez obzira na svoju krivnju.

(2) Oni se oslobađaju odgovornosti ako postoje razlozi za isključenje odgovornosti prema pravilima o odgovornosti bez obzira na krivnju.

(3) Oni ne odgovaraju ako je šteta nastala dok je dijete bilo povjereno drugoj osobi i ako je ta osoba odgovorna za štetu.

(4) Roditelji odgovaraju za štetu što je prouzroči drugom njihovo maloljetno dijete koje je navršilo sedam godina života, osim ako dokažu da je šteta nastala bez njihove krivnje.

10 Da bi imala karakter opće norme o prebacivanju odgovornosti s roditelja na druge osobe, stavci 3. i 4. trebali bi zamijeniti mjesta.

11 Vidi o tome infra, 3.

na školovanje učeniku koji navrší 15 godina života."¹²

2.2 Pravila vršenja nadzora nad učenicima

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi¹³ propisuje obvezu poduzimanja mjera zaštite učenika u školskim ustanovama.¹⁴ Posebnim je Pravilnikom¹⁵ propisan način postupanja svih zaposlenika odgojno-obrazovnih ustanova i njihovih ravnatelja u poduzimanju tih mjera. Škole imaju i kućni red kojim, između ostalog, uređuju i način obavljanja osnovnog mehanizma nadzora nad učenicima, a to su dežurstva zaposlenika.¹⁶ Osim dežurstava, u skladu s posebnim propisima za nadzor u školi, a uz suglasnost školskog odbora, škola može koristiti alarmni i/ili sustav videonadzora.¹⁷ Pridržavanje odredbi Pravilnika i kućnog reda, kao temelja organizacije sigurnog rada škole, trebalo bi omogućiti normalno odvijanje nastave i svih drugih aktivnosti u školskim prostorima. Očekivanje da škola može spriječiti svako potencijalno nanošenje štete od strane maloljetnika koji su pod njezinim nadzorom, posve je nerealno,¹⁸ ali se od škole očekuje da poštuje pravila provođenja nadzora na koja je obvezana.

Budući da se škola može osloboditi odgovornosti ako dokaže da je nadzor obavljala na način na koji je obvezana, ona zapravo treba dokazati da je u konkretnom slučaju pri nadzoru učenika upotrijebila dužnu pažnju. To je pažnja koja se od škole očekuje pri vršenju obveza iz djelatnosti odgoja i obrazovanja koja se u Republici Hrvatskoj obavlja kao javna služba.¹⁹ Radi se o pažnji dobrog stručnjaka, odnosno postupanju s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (Borić, 2010:48).

Nadzor nad učenicima škola je obvezna provoditi neposredno prije, tijekom i nakon nastave, tijekom odmora i odvijanja izvannastavnih aktivnosti u školi te dok su učenici pod njezinim nadzorom izvan škole (škola u prirodi, izleti i sl.). Odgovornost škole se u sudskoj praksi najčešće utvrđuje kod potpunog izostanka nadzora nastavnika u vrijeme nastanka štete.

12 Sentenca, Županijski sud u Varaždinu, GŽ-1539/08-2, od 18.03.2009. (dostupno na: iusinfo.hr)

13 Narodne novine, br. 87/08., 86/09., 92/10., 105/10., 90/11., 5/12., 16/12., 86/12., 126/12. - službeni pročišćeni tekst, 94/13., 152/14., 7/17., 68/18., 98/19., 64/20. i 133/20. (dalje: ZOOSŠ)

14 Čl. 70. ZOOSŠ: (1) Učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni su poduzimati mjere zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zlorabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvjestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu.

(2) Način postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, propisuje ministar.

15 Trenutno je na snazi Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Narodne novine, br. 132/13. (dalje u tekstu: Pravilnik)

16 U skladu s kućnim redom školske ustanove ravnatelj je obvezan odrediti dežurstvo odgojno-obrazovnog ili drugog radnika na ulazu u školsku ustanovu i u svim unutarnjim i vanjskim prostorima školske ustanove kada ih koriste učenici (čl. 17. st. 1. Pravilnika).

17 Radi sigurnosti učenika, radnika i imovine školska ustanova može koristiti alarmni sustav i/ili sustav videonadzora u skladu s posebnim propisima uz suglasnost školskog odbora (čl. 17. st. 3. Pravilnika).

18 „Radi li se doista o propuštenom nadzoru, faktično je pitanje, ali se nadzor ne može tražiti u mjeri u kojoj bi bila isključena mogućnost da maloljetni učenik počinio bilo kakvu štetu, nego samo u razumnoj mjeri koja odgovara dobi maloljetnika i okolnostima u kojima se on nalazi (VSH, GŽ-1821/61 od 4.X.1961.), cit. prema Žuvela, 1988, 1037.

19 Čl. 3. st. 1. ZOOSŠ. Osnivači osnovnih škola u Republici Hrvatskoj mogu biti Republika Hrvatska, jedinica lokalne samouprave, jedinica područne (regionalne) samouprave te druge pravne ili fizičke osobe, a osnivači srednjih škola svi navedeni subjekti osim jedinica lokalne samouprave (Vidi čl. 90. st. 2. i 3. ZOOSŠ).

“Škola je odgovorna za štetu koja je posljedica propusta nadzora nad đacima za vrijeme njihova redovitog boravka u krugu škole prije početka nastave.”²⁰ U ovom je slučaju došlo do ozljede oka učenice, od udara kemijske olovke koju je na nju bacio drugi učenik, maloljetni M.J. Utvrđeno je da su djeca doputovala iz drugog mjesta autobusom u školu i u krugu škole čekala početak nastave, kao što su inače redovito činila (učenici putnici), a da pri tome tužena škola nije nikako nadzirala tu djecu.

Bez nadzora učitelja bila su i djeca putnici u jednom slučaju u kojem je Županijski sud u Varaždinu odluku donio prošle godine. “Ukoliko je u osnovnoj školi za neke učenike organiziran prijevoz školskim autobusom, tada je škola dužna organizirati nadzor nad dolaskom tih učenika ispred školske zgrade kako bi se spriječilo svako neželjeno ili ugrožavajuće ponašanje (trčanje, guranje) koje bi moglo dovesti do ozljeđivanja učenika.”²¹ Tužitelj je tjelesne ozljede pretrpio uslijed pada na stepenice prouzročenog podmetanjem noge od strane učenika te škole dok dežurne učiteljice nisu bile nazočne tom događaju. Oštećenik i štetnik su bili (a nakon štetnog događaja i ostali) najbolji prijatelji, a štetnik je nogu oštećeniku podmetnuo zbog utrkivanja tko će prvi ući u školsku zgradu. Utvrđeno je da škola prilikom dolaska učenika putnika nije obavljala nadzor na ulazu u školsku zgradu čime je postupila protivno čl. 17. st. 1. Pravilnika, kojim je propisano da je ravnatelj školske ustanove obavezan odrediti dežurstvo na ulazu u školsku ustanovu i u svim unutarnjim i vanjskim prostorima školske ustanove kada ih koriste učenici.²² Prema ocjeni suda sama prisutnost dežurnog učitelja bi snagom njegovog autoriteta spriječila neprimjereno ponašanje učenika koje može dovesti do njihovog ozljeđivanja.

“Škola je odgovorna za štetu nanošenjem tjelesne ozljede učenika drugom učeniku, do koje je došlo za vrijeme izbijanja učitelja iz učionice nakon završetka školskog odmora, i nakon što je već bio označen početak školskog sata, osim ako dokaže da bi šteta nastala i pri brižljivom vršenju nadzora nad učenicima.”²³ U ovom je slučaju maloljetnik štetu tužiteljici prouzročio za vrijeme nastave, nakon što je školsko zvono označilo početak školskog sata, tj. 5 do 10 minuta nakon početka sata kada nastavnik još nije došao u razred. Škola odgovara za štetu jer nije dokazala da je nadzirala maloljetnike na način na koji je to bila dužna činiti, odnosno da bi šteta nastala i pri brižljivom nadziranju.

“Smatra se da škola preuzima rizik za eventualni štetni događaj zbog nemogućnosti provođenja odgovarajućeg nadzora nad učenicima u vremenu kada isti odlaze po javnoj površini do sportske dvorane u okviru redovne nastave.”²⁴ U ovom je slučaju zaključeno da tvrdnje škole da je poduzela sve kako bi preventivno djelovala prema učenicima i spriječila nasilje u školi (edukacijama na satovima, kamerama na hodnicima škole, izricanjem odgojnih mjera učenicima) te da nije dužna organizirati pratnju učenicima izvan škole nisu točne. Budući da je nastava

20 VSH, Rev-1428/90. od 08.11.1990. PSP-52.

21 Sentenca, Županijski sud u Varaždinu, Gž-2020/2018-2, od 29.12.2020. (dostupno na: iusinfo.hr)

22 Sud utvrđuje da je škola prekršila i gotovo istovjetnu odredbu čl. 35. svoga Pravilnika o kućnom redu kojim je propisano da je ravnatelj škole obavezan odrediti dežurstvo odgojno-obrazovnog ili drugog radnika na ulazu u školsku ustanovu i u svim unutarnjim i vanjskim prostorima školske ustanove.

23 Sentenca, Županijski sud u Bjelovaru, Gž-38/10-2, od 25.02.2010. (dostupno na: iusinfo.hr)

24 Sentenca, Županijski sud u Varaždinu, Gž-2820/2016-2, od 22.01.2019. (dostupno na: iusinfo.hr)

organizirana na način da je školi onemogućen potpuni nadzor nad učenicima u vremenu kada odlaze do 200 m udaljene sportske dvorane po javnoj površini upućuje upravo na njenu odgovornost jer takvom organizacijom nastave preuzima rizik zbog nemogućnosti provođenja odgovarajućeg nadzora.

U jednom je slučaju²⁵ zaključeno da je puštanje učenika prije završetka sata na školski hodnik omogućilo teško ozljeđivanje tužitelja u vrijeme kada se odvijala redovna nastava i kada su učenici trebali biti u učionici pod nadzorom. Vrhovni sud je pravilnim ocijenio zaključke nižestupanskih sudova o odgovornosti škole kao tuženika zbog nedovoljnog nadzora nad učenicima, budući da su učenici prije završetka sata pušteni iz učionice na školski hodnik, koji za vrijeme nastave nije bio pod nadzorom dežurnog nastavnika. Utvrđena je odgovornost škole u visini od 60% (uz 40% doprinosa samog oštećenika), budući da se nezgoda dogodila u vrijeme kada je tužitelj trebao biti na nastavi, da tuženik nije poduzeo sve potrebne mjere nadzora nad ponašanjem učenika, da je drugi učenik stavio torbu tužitelja na ploče svjetlarnika, te da tuženik nije spriječio mogućnost da učenici izlaze kroz prozor koji vodi na svjetlarnik.

„Škola odgovara za štetu koja je posljedica propusta nadzora nad đacima tijekom njihova boravka u školskom hodniku neposredno nakon završetka nastave.“²⁶ Maloljetna tužiteljica je u ovom slučaju po završetku nastave zadobila tešku tjelesnu povredu oka u školskom hodniku, kada je maloljetna kćerka tuženih imala u rukama i otvorila patent kišobran druge osobe za kojeg, kako su sudovi utvrdili “nije znala kako će reagirati prilikom otvaranja.” U trenutku štetne radnje (otvaranja kišobrana) nitko od školskog osoblja nije bio na školskom hodniku. Utvrđena je solidarna odgovornost škole i roditelja za nastalu štetu.

„Procijenjeno je da su djelatnici škole propustili obvezatni nadzor nad učenicima tijekom izleta time što su izabrali neprikladno mjesto za zaustavljanje autobusa i na takvomu mjestu dopustili udaljavanje učenika od autobusa.“²⁷

2.3 Šteta koja bi nastala i pri brižljivom nadzoru (slučajna šteta)

Osim dokazivanjem da je nadzor obavljala na način na koji je obvezana, škola se može osloboditi odgovornosti i dokazivanjem da bi šteta bila nastala i pri brižljivom obavljanju nadzora. Ovdje škola zapravo dokazuje da je nastanak štete bilo nemoguće spriječiti pridržavanjem zadanih pravila nadzora. U pravilu će se ovdje raditi o iznenadnim, nepredvidivim štetnim radnjama za koje se od dežurnog nastavnika (odnosno škole) nije ni moglo očekivati da ih spriječi. Upravo zbog svoje karakteristike nepredvidivosti, smatra se da takve štetne radnje nisu u uzročnoj vezi s ispunjenjem obveze dužnog nadziranja maloljetnika, odnosno izvan su opsega obveze nadziranja. To su slučajne štete, tj. štete prouzročene nepredvidivim događajem koji bi se, da se mogao predvidjeti, mogao spriječiti ili izbjeći. Ne treba se raditi o objektivnoj nepredvidivosti, dovoljna je subjektivna nepredvidivost (Borić, 210:48), koja u ovom slučaju znači da škola ni uz najviši stupanj pažnje nije mogla predvidjeti (pa zato ni spriječiti) taj događaj. Škola

25 VSRH, Rev-1167/2010-2 od 05.12.2012. (dostupno na: iusinfo.hr)

26 VSRH, Rev-2527/92. od 27.05.1993. Izbor 6/94.

27 VSRH, Rev-462/86 od 28. listopada 1986., PSP-33/100, citirano prema Gorenc, 2015:1637.

se, dakle, dokazivanjem da je šteta nastala slučajno oslobađa odgovornosti, jer se za slučajne štete ne odgovara, budući da se ne mogu pripisati krivnji. Na slučajne štete se općenito, pa tako i na one u školi primjenjuje načelo da štode onome kome su se dogodile (*casum sentit dominus*) (Klarić i Vedriš, 2014: 611).

*„Ne postoji odgovornost škole za štetu zbog ozljede učenika u sportskoj igri (nogomet) igranoj u prisutnosti ali bez stalnog nadzora (promatranja) učitelja, ako se je igra po svemu odvijala u skladu sa njenim pravilima i bez grubosti igrača, zbog čega ni pri njenom brižljivom nadziranju ne bi postojali razlozi za njeno prekidanje prije ozljeđivanja učenika.“*²⁸ U ovom se slučaju zaključilo da se šteta nije mogla spriječiti niti brižljivim nadzorom, jer se nije moglo pretpostaviti da će doći do fizičkog kontakta učenika, niti da će koji od njih pasti i ozlijediti se, jer nastavnik ne bi imao razloga zaustaviti kretanje igrača koji je krenuo od drugog oduzeti loptu prema pravilima igre.

U jednom sličnom slučaju²⁹ odbijena je ustavna tužba i Ustavni je sud zaključio da je u postupcima koju su prethodili nedvojbeno utvrđeno kako je podnositelj pao prilikom igre nogometa na satu tjelesnog odgoja, uslijed nenamjernog fizičkog kontakta s drugim djetetom (u žaru igre, boreći se za loptu), te istom prilikom zadobio tešku tjelesnu povredu. Ustavni je sud prihvatio pravno shvaćanje sudova nižeg stupnja da u konkretnom slučaju tužena ne odgovara za štetu tužitelju jer je tijekom postupka dokazala da bi tužitelju šteta nastala i pri brižljivom obavljanju nadzora nad učenicima, odnosno da je nastavnik tjelesnog odgoja bio nazočan odigravanju utakmice, jer njegova nazočnost na igralištu ne bi mogla spriječiti nastanak štetnog događaja s obzirom da do ozljeđivanja tužitelja nije došlo zbog grubog kršenja pravila sportske igre, odnosno zbog grubog i namjernog starta drugog učenika na tužitelja.

2.4 Štete prouzročene na putu prema školi i iz škole te u prostorima škole u slobodno vrijeme učenika

Za vrijeme dok putuju od svoje kuće do škole i natrag učenici nisu pod nadzorom škole i ona ne odgovara za štetu koju na tom putu prouzroče. *„Za vrijeme dok se nalazi na putu od svoje kuće do škole odnosno od škole do svoje kuće maloljetnik se ne nalazi pod nadzorom škole.“*³⁰

Također, šteta koju učenici prouzroče izvan nastave i nastavnih aktivnosti, nije obuhvaćena potencijalnom odgovornošću škole, pa ni kada nastane na školskom dvorištu ili sportskom terenu. Tako je u jednom slučaju³¹ Vrhovni sud zaključio da kada je tužitelj ozljeđen od strane suigrača tijekom nogometne utakmice koja se igrala na travnatom terenu ispred škole (tuženice) između učenika navedene škole, ali ne tijekom sportske priredbe organizirane u sklopu redovne nastave tjelesnog odgoja ili izvannastavnih aktivnosti tijekom koje je obveza škole provoditi nadzor nad učenicima i osigurati odgovarajuće mjere da

28 Sentenca, Županijski sud u Bjelovaru, Gž-791/11-2, od 03.03.2011. (dostupno na: iusinfo.hr)

29 U-III/3392/2015 od 28.09.2016. (dostupno na: iusinfo.hr)

30 VSH, Rev-294/82 od 20.04.1982. PSP-21.

31 VSRH, Rev 608/2009-2 od 23.03.2010. (dostupno na: iusinfo.hr)

se igra odvija u sportskom duhu i u skladu s pravilima igre, škola nije odgovorna za štetu koju je pretrpio tužitelj. Budući da u slobodno vrijeme učenici nisu trebali biti pod nadzorom škole, ozljeda se ne može pripisati krivnji škole zbog propusta u nadzoru, bez obzira što su i štetnik i oštećenik bili učenici te škole.

Oštećenik mora dokazati da je do štetnog događaja došlo u školi, odnosno za vrijeme dok je škola bila obvezna obavljati nadzor. Tek ako i kada je ta pretpostavka ispunjena, na školi je teret dokaza da je vršila nadzor na način na koji je to obavezna vršiti, ili da bi šteta nastala i pri brižljivom obavljanju nadzora. *"Kako teret dokaza da dokaže da je do štetnog događaja došlo u školi leži na tužitelju, a nižestupanjski sudovi su ocijenili da tužitelj to nije dokazao, pravilno su zaključili da škola nije odgovorna za nastalu štetu."*³²

3. POSEBNA ODGOVORNOST RODITELJA

I kada dužnost nadzora maloljetnika nije bila na roditeljima već na drugoj osobi (školi), oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu od roditelja *"kad je šteta nastala zbog lošeg odgoja maloljetnika, loših primjera ili poročnih navika koje su mu roditelji dali ili se i inače šteta može pripisati krivnji roditelja"* (čl. 1059. st. 1. ZOO), a škola ima pravo regresa, odnosno *"pravo zahtijevati od roditelja da joj naknade isplaćeni iznos ako je ona isplatila naknadu oštećeniku"* (čl. 1059. st. 2. ZOO). Kada su ispunjene pretpostavke za odgovornost škole i posebnu odgovornost roditelja, njihova je odgovornost solidarna³³ pa oštećenik može birati hoće li naknadu potraživati od osobe koja je bila dužna nadzirati maloljetnika ili od roditelja ako je šteta posljedica lošeg odgoja, loših primjera i poročnih navika ili se i inače šteta može pripisati krivnji roditelja.³⁴ Kada bi se prebacivanje odgovornosti na školu temeljilo na čl. 1056. st. 3. ZOO-a, o čemu je ranije raspravljano, to bi značilo da roditelji, ukoliko su ispunjenje pretpostavke za odgovornost škole, uopće ne odgovaraju (što je slučaj kod odgovornosti za učenike mlađe od 7 godina), što smatramo nije bilo intencija zakonodavca.

Roditelji dakle, iako u trenutku nastanka štete nisu imali nadzor nad svojim djetetom, mogu biti obvezani naknaditi štetu koju je ono prouzročilo dok je nad njim nadzor imala škola. Potrebno je naglasiti da je to poseban slučaj njihove odgovornosti, kako i sam čl. 1059. ZOO-a koji je propisuje nosi naziv (Posebna odgovornost roditelja), a ne njihova „opća“ odgovornost prema čl. 1056. st. 4. ZOO-a, a na kojoj se u nekim sudskim odlukama temelji odgovornost roditelja.³⁵ U ovom posebnom slučaju radi se o odgovornosti roditelja na temelju dokazane

32 VSRH, Rev x 624/2010-2 od 01.12.2010. (dostupno na: iusinfo.hr)

33 VSRH, Rev-2725/87 od 26. siječnja 1988., PSP-39/78, citirano prema Gorenc, 2015:1637.

34 VSRH, Rev-695/86 od 15. srpnja 1986., PSP-33/90, citirano prema Gorenc, 2015:1638

35 „Odgovornost tuženika M. B. i D. B., kao roditelja ml. štetnika u doba štetnog događaja starosti 9 godina prvostupanjski sud pravilno temelji na odredbi čl. 1056.st.4. ZOO-a prema kojoj roditelji odgovaraju za štetu što je prouzročio drugom njihovom maloljetno dijete koje je navršilo sedam godina života, osim ako dokažu da je šteta nastala bez njihove krivnje kao i zaključak suda da navedeni tuženici na kojima je teret dokazivanja nisu dokazali da bi šteta nastala bez njihove krivnje. Naime, osim općenitih navoda da se radilo o tek dječjoj igri dvojice prijatelja, u kojoj je njihov sin u želji da prvi uđe u školu podmetnuo nogu ml. tužitelju nisu ukazivali nihi predlagali dokaze da njegovo neprimjereno i ugrožavajuće ponašanje kritične zgrade nije posljedica njihova propusta u njegovom odgoju, dok se u odnosu na doprinos ml. tužitelja vlastitij šteti ovaj sud slaže sa ocjenom prvostupanjskog suda da isti ne može iznositi više od 10%.“
Županijski sud u Varaždinu, Gž-2020/2018-2, od 29.12.2020. (dostupno na: iusinfo.hr)

krivnje, odnosno roditelji odgovaraju samo ako se dokaže: loš odgoj, loše primjere ili poročne navike koje su oni dali djetetu ili da se šteta može i inače (dakle, bez ovih navedenih uzroka) pripisati njihovoj krivnji. Osim lošeg odgoja, primjera i poročnih navika, potrebno je dokazati i uzročnu vezu između njih i u konkretnom slučaju nastale štete (da im se šteta može „pripisati“). Teret dokaza navedenih okolnosti je na samom oštećeniku koji je zahtjev za naknadu štete na temelju čl. 1059. st. 1. usmjerio direktno prema roditeljima ili na školi koja je naknadu isplatila oštećeniku i od roditelja zahtijeva regres na temelju čl. 1059. st. 2.

Kada bi se odgovornost roditelja mogla procjenjivati prema općim pravilima o njihovoj odgovornosti (za učenika mlađeg od 7 godina na temelju objektivne odgovornosti iz čl. 1056. st. 1. ZOO-a, a za maloljetnog učenika starijeg od 7 godina na temelju pretpostavljene krivnje roditelja iz čl. 1056. st. 4. ZOO-a), potpuno bi se izgubio smisao prebacivanja odgovornosti s roditelja na školu (odnosno druge subjekte koji su u trenutku prouzročenja štete imali nadzor nad maloljetnikom). Ako bi za svaku štetu koju učenici prouzroče mogli odgovarati i roditelji prema općim pravilima o odgovornosti za dijete, odgovornost škole i samo provođenje nadzora nad učenicima kojem se ne može osporiti snažan utjecaj u smislu prevencije šteta u školama, izgubili bi na praktičnom značaju.

Sudskoj je praksi prepušteno tumačenje kategorija lošeg odgoja, loših primjera i poročnih navika. U objavljenim sudskim odlukama, zapravo se rijetko susrećemo s takvim tumačenjima, odnosno i ne nalazimo odluka u kojima bi konkretno ponašanje maloljetnika u školi bilo kvalificirano kao posljedica lošeg odgoja, primjera i navika roditelja. I sama formulacija da se šteta „i inače može pripisati krivnji roditelja“ zaista je postavljena vrlo široko. Vjerujemo da je i to razlog da su se neki sudovi ovdje jednostavno prebacili na opća pravila o odgovornosti roditelja na temelju krivnje.

Sud mora voditi računa o dužnosti odgoja koju roditelji imaju na temelju normi obiteljskog prava, ali i biti oprezan s olakim pripisivanjem određenog ponašanja djeteta lošem ili nedostatnom odgoju od strane roditelja. Za konkretne štetne radnje ponekad je vrlo teško (gotovo nemoguće) jasno razgraničiti je li ih omogućio nedostatan nadzor od strane škole ili nedostatak u odgoju maloljetnika. U većini će se slučajeva zapravo raditi o kombinaciji oba navedena uzroka. Ipak, škola odgovara za svoje propuste (neovisno o nedostatku u odgoju koji je možda kod štetnika postojao), a roditelji za svoje. „Na odgovornost škole ne utječe postojanje ili nepostojanje propusta roditelja u odgoju maloljetnika.“³⁶

Osim roditelja i škola ima obvezu odgajanja maloljetnika (jer škole su i odgojne ustanove), pa bi se moglo zaključiti da je štetnim radnjama koje dijete prouzroči zbog „lošeg“ odgoja, djelomično mogla doprinjeti i sama škola, i izvan propusta u organizaciji i vršenju nadzora, međutim odgovornost se škole temelji isključivo na propustima u nadzoru, a posebna odgovornost roditelja na propustima u odgoju. U postupku povodom regresnog zahtjeva škole može se raspravljati o tome koliko je nastanku štete doprinjela škola, a koliko roditelji.

36 VSRH, Rev-695/86 od 15. srpnja 1986., PSP-33/91., citirano prema Gorenc, 2015:1637.

Smatramo da ovdje dolaze do izražaja određene slabosti uređenja ovog slučaja odgovornosti za štetu. Zbog nedovoljno jasnih pojmova teško je odrediti kakve bi to konkretne slabosti i nedostaci u odgoju mogli/trebali dovesti do odgovornosti roditelja. Što bi to, zapravo, bili „loš odgoj, loši primjeri ili poročne navike“, pitanje je na koje odgovor, ovisno o okolnostima konkretnog slučaja daje sud. Sud mora pažljivo procijeniti dosadašnje ponašanje djeteta i samih roditelja, stupanj spremnosti na suradnju s odgojno-obrazovnim institucijama koju su roditelji pokazivali ako je dijete imalo određenih problema u ponašanju, odazivanje na roditeljske sastanke i informacije i sve ostale oblike ponašanja roditelja koji pokazuju da su uredno ispunjavali sadržaj roditeljske skrbi u pogledu prava djeteta na odgoj i obrazovanje. Samo u slučaju da je u tom pogledu bilo njihovih ozbiljnih propusta, odnosno da su grubo zanemarili svoje roditeljske dužnosti, može se ustanoviti njihova odgovornost.

4. ODGOVORNOST ŠKOLE ZA ŠTETU KOJU PROUZROČI MALOLJETNIK U POREDBENOM PRAVU

4.1 Njemačka

Prema § 832. st. 1. BGB-a,³⁷ roditelji odgovaraju za štetu koju trećim osobama prouzroči njihovo dijete, osim ako su ispunili dužnost nadzora ili bi šteta nastala i uz odgovarajući nadzor. Na roditeljima je teret dokazivanja da su, ovisno o okolnostima, poduzeli razumne mjere opreza (Wagner, 2006:225). BGB postavlja dvije presumpcije: povredu obveze nadzora i postojanje uzročne veze između te povrede i prouzročenja štete. Definiranje opsega i intenziteta dužnosti nadzora nije činjenično pitanje koje bi trebale dokazivati jedna ili druga strana, već je to pravno pitanje na koje odgovor daje sud (Wagner, 2006:236). Za obaranje presumpcije postojanja uzročne veze nije dovoljno da roditelji dokažu samo mogućnost da šteta nastane i uz odgovarajući nadzor. Iz slučaja kada su roditelji u tome uspjeli (dokazavši da su dali eksplicitne upute djetetu, a ono se neočekivano istih nije držalo), zaključuje se da roditelji nisu odgovorni za uspjeh svog nadzora, već je dovoljno da su usvojili mjere nadzora primjerene konkretnoj situaciji (Wagner, 2006:237). Od roditelja se ne traži da primjenjuju svaku moguću i zamislivu mjeru opreza, niti da garantiraju apsolutnu sigurnost, budući da je općepoznato da je to nemoguće, već da poduzimaju mjere sigurnosti koje se razumno mogu od roditelja očekivati (Wagner, 2006:242).

Kada su roditelji nadzor povjerali nekom drugom, njihova je odgovornost ograničena na pravilan izbor, upute, kontrolu i informiranje tog nadzornika. Prema § 832. st. 2. BGB-a osoba koja ugovorom preuzme dužnost nadzora, odgovara na jednak način kao i roditelji. Prema prevladavajućem stavu u sudskoj praksi i pravnoj znanosti ovo ograničenje odgovornosti roditelja ne ovisi o postojanju formalnog, valjanog ugovora o nadzoru, već do nje dolazi i kod *de facto* preuzimanja nadzora (Wagner, 2006:254).

³⁷ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), § 832 Haftung des Aufsichtspflichtigen

Kada obvezu nadzora vrše škole, ona ima različit temelj ovisno o tome je li škola javna ili privatna. U javnim školama obvezu nadzora imaju zaposlenici škole, posebno nastavnici, kao svoju službenu obvezu utemeljenu na upravnom pravu.³⁸ Privatne škole tu obvezu preuzimaju ugovorom o upisu djeteta, bez obzira je li ona njime izričito predviđena (Wagner, 2006:255). Opseg obveze nadzora, jednak je bez obzira radi li se o javnoj ili privatnoj školi, a razlika između dva sustava odgovornosti primarno je u različitim pravilima dokazivanja. U postupku protiv javne škole, tužitelj mora dokazati da je nastavnik povrijedio svoju službenu dužnost nadzora nad djetetom, dok je na privatnoj školi teret dokaza da je ispunila dužnost nadzora ili da bi šteta nastala i uz odgovarajući nadzor. Praktične posljedice primjene različitih pravila o teretu dokaza, zbog činjenice da sud definira opseg i intenzitet obveze nadzora, nisu značajne, ali se ističe da nema normativnog opravdanja za ovakvo različito tretiranje javnih i privatnih škola, te da bi pravilo iz § 832. st. 1. BGB-a trebalo analogijom primjenjivati i na javne škole (Wagner, 2006:256).

Škola je obvezna nadzor vršiti za vrijeme nastave, odmora i slobodnog vremena između satova, a uključeno je i vrijeme aktivnosti izvan škole koje se odvijaju pod njenim nadzorom (plivanje u javnom bazenu, sportska aktivnost izvan škole). Škola ne može garantirati apsolutnu sigurnost, već se primjenjuje standard koji se primjenjuje i na roditelje, razumna očekivanja s obzirom na okolnosti slučaja. Jači se nadzor očekuje kada je vjerojatnost nastanka štete veća (nad učenicima koji su pokazivali tendencije agresivnog ponašanja, nadzor mlađih u odnosu na starije, većih grupa u odnosu na manje, duže boravke u dvorištu u odnosu na kraće i sl.) (Wagner, 2006:259).

4.2 Austrija

U Austriji roditelji i druge osobe obvezne nadzirati maloljetnike, za štetu koju ovi prouzroče odgovaraju ukoliko se ona može pripisati njihovoj krivnji. Odgovaraju za štetu ako su skrivljeno povrijedili dužnost nadzora (§ 1309 ABGB).³⁹ ABGB ne sadrži posebna pravila o dokazivanju krivnje roditelja, pa se primjenjuju opća pravila o teretu dokazivanja, prema kojima tužitelj treba dokazati postojanje svih elemenata na kojima se odgovornost temelji. Za vrijeme dok je maloljetnik pod nadzorom škole, prema § 51 čl. 1 i 3 SchUG⁴⁰ obveza nadzora je na učiteljima, a roditeljski nadzor reduciran na organizacijske obveze (Hirsch, 2006:47).

Prema § 51 čl. 3 SchUG učitelji imaju obvezu nadzirati učenike 15 minuta prije početka nastave, tijekom nastave, tijekom pauza i neposredno nakon nastave, dok učenici napuštaju školu. Obveza nadzora postoji također i na školskim manifestacijama unutar i izvan školske zgrade, u mjeri u kojoj je to potrebno s obzirom na dob i mentalnu zrelost učenika.

Budući da je u Austriji obrazovanje u nadležnosti federalne države, svaki učitelj u

38 Odgovornost javnog službenika prema § 839 BGB-a prenesena je člankom 34. GG-a (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG)) na javno tijelo čiji je on zaposlenik, a to su za nastavnike u školama savezne države (čak i kada škole vode gradovi). Ova je odgovornost isključiva i derogira druge odredbe o odgovornosti, uključujući onu iz § 832. BGB-a.

39 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), § 1309.

40 Schulunterrichtsgesetz (SchUG)

području obrazovanja izvršava funkcije federacije i smatra se federalnim državnim tijelom. Zato se na odgovornost za štetu koju prouzroči učenik primjenjuju pravila Zakona o službenoj odgovornosti (AHG)⁴¹ i za štetu odgovara federacija, a ne učitelj osobno (Hirsch, 2006:54). Kriteriji za opseg učiteljeve obveze nadzora slični su onima koji su relevantni za određivanje dužne pažnje roditelja. Uzimaju se u obzir sve okolnosti slučaj i sudac odlučuje koji je intenzitet nadzora bio nužan i što se razumno moglo očekivati od učitelja u toj konkretnoj situaciji (Hirsch, 2006:57).

4.3 Francuska

Odgovornost roditelja za štetu koju prouzroči njihovo maloljetno dijete⁴² prema francuskom pravu nastaje bez obzira na to gdje se dijete u vrijeme kada je štetu prouzročilo nalazilo. Sama činjenica da je dijete u školi ili je povjereno trećoj osobi, *de facto* ili na temelju ugovora, roditelje ne oslobađa njihove odgovornosti (Francoz-Terminal et al., 2006:201). Dužnost je nastavnika nadzirati učenika tijekom nastave i izvannastavnih aktivnosti,⁴³ ali se ta dužnost tumači prema „zdravom razumu“. Krivnja nastavnika postoji ako nadzor nije bio zadovoljavajući, ali ne ako je štetna radnja bila toliko iznenadna da je nadzor ne bi mogao spriječiti (Francoz-Terminal et al., 2006:208). Na roditeljima je teret dokazivanja da za štetu nisu odgovorni, dok odgovornost nastavnika, odnosno greške i nepravilnost pri nadzoru učenika, mora dokazati oštećenik.⁴⁴ Država odgovara pred građanskim sudovima za štetu koju zbog krivnje nastavnika prouzroče učenici, bez obzira radi li se o javnim ili privatnim školama, jer se svi nastavnici smatraju dijelom nacionalnog obrazovnog sustava (Francoz-Terminal et al., 2006:209).

Odgovornost roditelja može biti utvrđena u slučaju propusta u odgoju učenika koja se manifestira u njegovu ponašanju, npr. kada je posebno nasilan. Ovo se smatra vrlo praktičnim sredstvom identificiranja solventnog dužnika u situacijama u kojima se odgovornost škole ili države ne može ustanoviti (Francoz-Terminal et al., 2006:210). Ako je štetna radnja učenika bila toliko iznenadna da je pravilan nadzor ne bi mogao spriječiti, škola (država) ne može odgovarati, ali roditelj može, jer se on odgovornosti može osloboditi samo u slučaju više sile (Francoz-Terminal et al., 2006:210).

4.4 Italija

Talijanski *Codice civile* u čl. 2048. uređuje odgovornost roditelja, staratelja i drugih osoba koje vrše nadzor nad djecom. Za oslobođenje od ove odgovornosti te osobe moraju dokazati da nisu mogle spriječiti radnju ili propust djeteta,⁴⁵ pa posljedično ni štetu kao njenu posljedicu. Tradicionalno se ova odgovornost kvalificira kao odgovornost na temelju pretpostavljene krivnje, ali ima i mišljenja da se zapravo radi o polu-objektivnoj odgovornosti (Comandé i Nocco, 2006:279). U sudskoj praksi roditeljima nije jednostavno osloboditi se odgovornosti, ona postoji

41 Amtshaftungsgesetz (AHG)

42 Prema čl. 1242. st. 4. Code civil-a, roditelji solidarno odgovaraju za štetu koju prouzroči njihovo maloljetno dijete koje živi s njima dok izvršavaju roditeljsku skrb.

43 Prema čl. 1242. st. 6. Code civil-a odgovaraju za štetu koju učenici prouzroče za vrijeme dok su pod njihovim nadzorom.

44 Code civil, čl. 1242. st. 7. i 8.

45 Codice civile, čl. 2048. st. 3.

čim se pokaže da su tolerirali ili ohrabrivali bilo kakvu neopreznost ili odstupanje od uobičajenog ponašanja kod djeteta (Comandé i Nocco, 2006:279).

Obveza nadzora učenika u školama uređena je posebnim propisima i na učitelje se primjenjuje režim odgovornosti javnih službenika prema kojem tužbeni zahtjev može biti usmjeren samo prema javnoj upravi (Comandé i Nocco, 2006:286-287). Nadzor u školama mora biti prilagođen dobi učenika, a za oslobođenje od odgovornosti na temelju čl. 2048. *Codice civile*-a potrebno je pokazati da je protupravno ponašanje djeteta bilo toliko nepredvidivo da ga je bilo nemoguće spriječiti (Comandé i Nocco, 2006:289).

Odgovornost škole (države) i roditelja neovisna je jedna o drugoj i zahtjevi za naknadu štete mogu biti postavljeni kumulativno, jer roditelji mogu biti odgovorni zbog propusta u obrazovanju a škola zbog propusta u nadziranju, a istovremeno može biti odgovoran i sam učenik, ako su ispunjene pretpostavke za njegovu odgovornost prema čl. 2043. *Codice civile*-a (Comandé i Nocco, 2006:291).

5. ZAKLJUČAK

Pravila da osim roditelja za štetu koju prouzroče maloljetnici može odgovarati i neka druga osoba koja je imala obvezu nad njima vršiti nadzor, primjenjuju se na vrlo sličan način u hrvatskom i poredbenom pravu. U svim je promatranim sustavima, za štetu koju prouzroči maloljetnik primarno odgovoran roditelj, ali se za vrijeme dok je maloljetnik u školi i ona nad njim ima faktični nadzor, ta odgovornost prebacuje na školu. Iako se razlikuju u pogledu propisane vrste odgovornosti i tereta dokazivanja, načelno se može reći da polaze od istih očekivanja – da škola učenike nadzire na način koji će spriječiti štetna ponašanja učenika i odgovara ako je došlo do propusta u tom nadzoru. Od škola se ne očekuje da spriječe apsolutno svaku moguću štetu, već se svaka konkretna situacija procjenjuje s obzirom na sve objektivne i subjektivne okolnosti, odnosno nadzor mora udovoljavati standardu razumnih očekivanja u tim okolnostima. Za slučajne štete (koje se ni pri pravilnom nadzoru nisu mogle spriječiti, prvenstveno zbog iznenadnosti i nepredvidivosti štetne radnje) škole ne odgovaraju.

U sudskoj praksi hrvatskih sudova najčešće se odlučivalo o štetama koje su bile kvalificirane kao posljedice nepostojanja nadzora u trenutku nastanka štete (nije bilo dežurnih nastavnika) i odluke su, očekivano, išle u korist oštećenika jer se nepostojanje nadzora samo po sebi kvalificira kao propust u nadzoru. U nekim su se slučajevima škole uspjele osloboditi odgovornosti dokazujući da bi šteta nastala i uz brižljivi nadzor. Pitanje same vrste odgovornosti škole (na temelju pretpostavljene krivnje), nije se pokazalo spornim u sudskoj praksi.

Ono što smatramo da nije uvijek ispravno protumačeno je pitanje odgovornosti roditelja uz školu, tj. mogućnost da i oni za nastalu štetu odgovaraju. Budući da se radi o njihovoj posebnoj odgovornosti, reguliranoj u čl. 1059. ZOO-a, u slučaju da je štetu dijete prouzročilo za vrijeme dok je bilo pod nadzorom škole, roditelje se može pozvati na odgovornost isključivo na temelju toga članka (a

ne čl. 1056. ZOO-a kojim je regulirana njihova opća odgovornost za štetu koju prouzroči njihovo dijete). Oni bi trebali odgovarati samo izuzetno i to po načelu dokazane krivnje, ako i kada se dokaže da je šteta nastala zbog njihovih propusta u odgoju, pri čemu se mora raditi zaista o ozbiljnim, grubim propustima. „Loš odgoj, loš primjeri i poročne navike“ izrazi su koje bi sud trebao tumačiti u skladu sa očekivanjima suvremenog društva usmjerenog prema roditeljima, odnosno važećim standardima odgoja propisanim obiteljskim pravom. Svakako bi se danas, da se propisuje ta odgovornost roditelja, koristili neki drugačiji termini, ali bi i iz postojećeg uređenja trebalo biti jasno da se radi o teškim povredama roditeljske skrbi.

Zato bi bilo korisno jasnije odrediti odnos općih pravila odgovornosti roditelja i njihove solidarne odgovornosti sa školom u posebnim slučajevima.

Summary: *The school is liable for damage caused by a minor while under his supervision, unless he proves that he performed the supervision in the manner required or that the damage would have occurred during the careful supervision (Article 1058 of the ZOO). In order to be released from this liability, it is therefore necessary for the school to prove that the damage did not occur as a result of its failure to supervise the minor pest and that it is therefore not to blame for that damage. What is considered to be careful supervision, ie what standards of supervision of juveniles the school should have met in a particular case (in order to be able to release itself from responsibility), is a question answered by case law. The paper presents the decisions of Croatian courts in which the issue of liability of schools for damage caused by minors under their supervision is discussed and from their understandings certain conclusions are drawn on the most controversial issues of this case of liability for damage. After that, the preconditions for the existence of special responsibility of parents in such cases are analyzed (Article 1059, paragraph 1 of the ZOO) and the school's right to recourse (Article 1059, paragraph 2 of the ZOO). The paper also presents some comparative legal arrangements of this case of liability for damage. At the end of the paper, certain weaknesses in the normative regulation of school responsibility in the Republic of Croatia are pointed out, and suggestions for its improvement are given.*

Keywords: *juvenile, school, liability for damage, guilt, juvenile supervision*

Navedeni izvori i korištena literatura

- Borić, Ž. (2010), „Odgovornost za drugog“, Pravo i porezi, 9/10, 44-56
- Bukovac Puvača, M., Slakoper, Z., Belanić, L. (2015), Obvezno pravo, Posebni dio II, Izvanugovorni obvezni odnosi, Zagreb, Novi informator
- Comandé, G., Nocco, L. (2006), “Children as Tortfeasors under Italian Law”, U: Miquel Martín-Casals (ed.), Children in Tort Law, Part I: Children as Tortfeasors, Springer-Verlag, Wien, New York, 264-292

- Francoz-Terminal, L., Lafay, F., Moréteau, O., Pellerin-Rugliano, C. (2006), „Children as Tortfeasors under French Law”, U: Miquel Martí-Casals (ed.), Children in Tort Law, Part I: Children as Tortfeasors, Springer-Verlag, Wien, New York, 169-215
- Gorenc, V. (2005), Komentar zakona o obveznim odnosima, Zagreb, RRIF-plus
- Hirsch, S. (2006), “Children as Tortfeasors under Austrian Law”, U: Miquel Martí-Casals (ed.), Children in Tort Law, Part I: Children as Tortfeasors, Springer-Verlag, Wien, New York, 7-61
- Klarić, P., Vedriš, M. (2014), Građansko pravo, Zagreb, Narodne novine
- Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Narodne novine, br. 132/13. (dalje u tekstu: Pravilnik)
- Sessa, Đ. (2009), „Odgovornost za drugog“, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 16, 211-245
- Vizner, B. (1978), Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga II, Zagreb
- Wagner, G. (2006), “Children as Tortfeasors under German Law”, U: Miquel Martí-Casals (ed.), Children in Tort Law, Part I: Children as Tortfeasors, Springer-Verlag, Wien, New York, 217-263
- Zakon o obveznim odnosima Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine, br. 87/08., 86/09., 92/10., 105/10., 90/11., 5/12., 16/12., 86/12., 126/12. - službeni pročišćeni tekst, 94/13., 152/14., 7/17., 68/18., 98/19., 64/20. i 133/20.
- Žuvela, M. (1988), „Odgovornost za drugog“, Naša zakonitost, 9-10, 1028-1039